

Xorazm turizmida raqamli texnologiyalarni joriy etish

Urganch davlat universiteti magistrantri
Hayitova Onaxon

Annotatsiya: Ushbu tezisda Xorazm viloyati turizm sohasida raqamli texnologiyalarni joriy etishning nazariy asoslari, amaliy holati, muammolari va istiqbollari kompleks tahlil qilinadi. Xorazmning boy tarixiy-madaniy merosi (Ichan Qal’a, Xiva, Xazarasp va boshqa ob’yektlar) raqamli innovatsiyalar orqali yanada jozibador bo’lishi mumkinligi ko’rsatilgan. Tezisda smart-turizm platformalari, mobil ilovalar, virtual va kengaytirilgan haqiqat (VR/AR), sun’iy intellekt (AI), onlayn bronlash tizimlari va interfaol xaritalar kabi texnologiyalarning Xorazm turizmiga ta’siri o’rganiladi. 2024-yil statistik ma’lumotlariga ko’ra, viloyatda 28 ta turistik firma 497,5 ming nafar sayyohga xizmat ko’rsatgan bo’lib, raqamli transformatsiya turistik oqimni 20-30% ga oshirishi mumkin. [1, 311-b.] Tadqiqot natijalari asosida Xorazmda “Khiva Smart” kabi loyihalarni joriy etish, yagona turistik portal yaratish va ekoturizm raqamli monitoring tizimlarini qo’llash bo’yicha aniq takliflar berilgan. Tezisning maqsadi – Xorazm turizmini raqamli iqtisodiyot sharoitida barqaror rivojlantirish mexanizmlarini ishlab chiqishdir. Natijalar O‘zbekistonning “Raqamli O‘zbekiston – 2030” strategiyasi va turizmni raqamlashtirish dasturlariga muvofiqdir. [2]

Kalit so‘zlar: Xorazm viloyati, turizm, raqamli texnologiyalar, smart-turizm, virtual haqiqat (VR), kengaytirilgan haqiqat (AR), sun’iy intellekt, onlayn bronlash, interfaol xaritalar, “Khiva Smart”, “Raqamli O‘zbekiston – 2030”, ekoturizm, mijozlar tajribasi, barqaror rivojlanish.

Kirish Xorazm viloyati O‘zbekistonning eng qadimiy va jozibador turistik mintaqalaridan biri hisoblanadi. Ichan Qal’a (UNESCO Jahon merosi ro‘yxati), Xiva, Xazarasp va Amudaryo bo‘yidagi tabiiy ob‘yektlar har yili yuz minglab xorijiy va mahalliy sayyohlarni jalb qiladi. Biroq, global turizm bozorida raqamli transformatsiya kuchayib borayotgan sharoitda an’anaviy yondashuvlar yetarli emas. [3, 2-b.] Jahon sayyohlik tashkiloti (UNWTO) ma’lumotlariga ko’ra, 2025-yilga borib turizmning 70% dan ortig‘i raqamli platformalar orqali amalga oshiriladi. O‘zbekistonda “Raqamli O‘zbekiston – 2030” strategiyasi va Prezidentning PQ-4095-sonli qarori (2019) turizmni raqamlashtirishni ustuvor yo‘nalish qilib belgilagan. [2]

Xorazmda turizmni rivojlantirishda innovatsiyalarni jalb qilish masalasi dolzarb bo‘lib qolmoqda. 2024-yilda viloyatda 28 ta turistik firma faoliyat ko‘rsatib, 497,5 ming nafar sayyohga xizmat ko‘rsatgan bo‘lsa-da, raqamli infratuzilma yetarli darajada rivojlanmagan. [1, 311-b.] Tezisning maqsadi – Xorazm turizmida raqamli texnologiyalarni joriy etishning nazariy va amaliy jihatlarini o‘rganish, muammolarni aniqlash hamda samarali takliflar ishlab chiqishdir. Vazifalar: 1) nazariy asoslarni tahlil qilish; 2) Xorazmda hozirgi holatni baholash; 3) xalqaro va mahalliy tajribani solishtirish; 4) takliflar berish. Tadqiqot usullari: tahliliy-sintetik, statistik, solishtirma va so‘rovnoma. Tezisning ilmiy yangiligi – Xorazm viloyati misolida “Khiva Smart” loyihasini taklif etish va uning iqtisodiy-sotsial samarasini hisoblashdir.

Asosiy qism 1. Xorazm turizmida raqamli texnologiyalarning nazariy asoslari va xalqaro tajriba Raqamli texnologiyalar turizm sanoatida “elektron turizm” (e-tourism) va “smart-turizm” tushunchalarini shakllantirdi. [4] Smart-turizm – bu Big Data, IoT (narsalar interneti), AI va mobil ilovalar yordamida real vaqt rejimida xizmat ko‘rsatish tizimi. Xorijiy tajribada (Singapur, Dubay) VR/AR orqali virtual sayohatlar turistlarni 40% ga ko‘paytirgan. [3, 4-b.]

O‘zbekistonda turizmni raqamlashtirish “UzGo Travel” loyihasi, yagona turistik portal va elektron viza tizimi orqali amalga oshirilmoqda. [2] Xorazmda esa A.N.Norchaev tomonidan tahlil qilinganidek, raqamli innovatsion texnologiyalarni joriy qilish V2B axborot tizimlari, bronlashtirish platformalari va interfaol xaritalar orqali mumkin. [1, 312-b.] Masalan, Xiva Ichan Qal’a va Xazarasp qal’asida interfaol doskalar va QR-kodlar o‘rnatish taklif etilmoqda.

2. Xorazm viloyatida raqamli texnologiyalarni joriy etishning hozirgi holati va muammolari Xorazmda turizm infratuzilmasi rivojlanmoqda: mehmonxonalar soni o‘smoqda, ammo raqamli xizmatlar cheklangan. 2024-yilgi ma’lumotlarga ko‘ra, sayyohlarning 60% i onlayn bron qilishni afzal ko‘radi, lekin mahalliy operatorlarning atigi 30% i mobil ilovalardan foydalanadi. [1, 311-b.]

Muammolar:

- Internet tezligi va infratuzilma yetarli emas (ayniqsa qishloq hududlarda).
- Kadrlar malakasi past (raqamli marketing bo‘yicha mutaxassislar yetishmasligi).
- Ma’lumotlar xavfsizligi va kiberxavf. [3, 5-b.]

Ijobiy misollar: “Aqlli shahar” konsepsiyasi doirasida Xiva shahrida aqlli transport va navigatsiya tizimlari joriy etilmoqda. VR texnologiyasi orqali Ichan Qal’ani virtual ko‘rish imkoniyati yaratilgan. [5]

3. Xorazm turizmida raqamli texnologiyalarni samarali joriy etish yo‘llari

Asosiy yo‘nalishlar:

- **Yagona platforma yaratish:** “Khiva Smart” ilovasi orqali onlayn bronlash, virtual ekskursiyalar, real vaqt rejimida ob-havo va navbat ma’lumotlari. Bu sayyohlar sonini 25% ga oshirishi mumkin. [4]

- **VR/AR va 3D modellashtirish:** Tarixiy ob’yektlarni 360° videolar va virtual turlar orqali targ‘ib qilish. Xorazm muzeylarida interfaol doskalar o‘rnatish. [1, 313-b.]

- **AI va Big Data:** Shaxsiylashtirilgan tavsiyalar (masalan, ekoturizm marshrutlari).

- **Raqamli marketing:** Ijtimoiy tarmoqlar va QR-kodlar orqali targ‘ibot.

- **Ekoturizmida monitoring:** Amudaryo bo‘yida IoT sensorlari yordamida ekologik holatni kuzatish. [2]

Ushbu texnologiyalar turizm korxonalarining samaradorligini oshiradi va yashirin iqtisodiyotni kamaytiradi. [6]

Muhokama Raqamli texnologiyalarni joriy etish Xorazm turizmini yangi bosqichga olib chiqadi: iqtisodiy o‘sish (qo‘shimcha daromad 15-20%), ish o‘rinlari yaratish va barqaror rivojlanish. [1, 314-b.] Biroq, muammolar (infratuzilma, kadrlar, xavfsizlik) hal etilmasa, raqamli bo‘shliq chuqurlashishi mumkin. Xalqaro tajriba (O‘roqova D.B. bo‘yicha) shuni ko‘rsatadiki, smart-platformalar integratsiyasi turizm xizmatlarini 30% ga soddalashtiradi. [4] Xorazmda “Khiva Smart” loyihasini PQ-394 (2024) doirasida 2025-yil maygacha amalga oshirish mumkin. [2] Muhokamada ta’kidlanishicha, raqamli texnologiyalar nafaqat sayyohlar tajribasini oshiradi, balki madaniy merosni saqlashga (3D skanerlash orqali) ham xizmat qiladi. [5] Umumiy samara – Xorazmni Markaziy Osiyoning yetakchi smart-turizm markaziga aylantirish.

Xulosa va takliflar Xorazm turizmida raqamli texnologiyalarni joriy etish – strategik zarurat. Tezisdan ko‘rsatilganidek, smart-turizm, VR/AR va AI yordamida viloyat turizmi raqobatbardoshligini oshirish mumkin. [1, 314-b.]

Takliflar:

1. “Khiva Smart” yagona mobil ilovasini 2026-yilga qadar ishga tushirish (onlayn bron, virtual tur, AI tavsiyalari). [2]

2. Ichan Qal’a va boshqa ob’yektlarda interfaol doskalar va QR-kodlarni 100% qamrab olish. [1, 312-b.]

3. Turizm mutaxassislarini raqamli texnologiyalar bo‘yicha o‘qitish dasturlarini kengaytirish.

4. Ekoturizmda IoT monitoring tizimini joriy etish va Amudaryo bo'yida "aqlli" marshrutlar yaratish.

5. Davlat-xususiy sheriklik asosida investitsiyalarni jalb qilish va "Raqamli O'zbekiston – 2030" doirasida maxsus grantlar ajratish. [4]

Ushbu takliflar amalga oshirilsa, Xorazm turizmi 2030-yilga borib 2 baravar o'sishi mumkin. Tadqiqot natijalari amaliyot va keyingi ilmiy ishlar uchun asos bo'ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Abduvohidov A.M., Komilov D.R. Xorazm viloyatida turizmni rivojlantirishda innovatsiyalarni jalb qilish // International Scientific-Practical Conference "Green Economy: Innovations, Investments and Prospects". 2024. 310–314-b.

2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Turizmni yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-4095-sonli Qarori (2019) va "Raqamli O'zbekiston – 2030" strategiyasi. Lex.uz.

3. Islomova M. Turizm raqamli texnologiyalar orqali mijozlar tajribasini oshirish // ARIMS. 2024. 2–6-b.

4. O'roqova D.B. Turizm sanoatida raqamli texnologiyalar va smart turizm platformalarining samaradorligi // CyberLeninka. 2025.

5. Norchaev A.N. Turizm sohasida raqamli innovatsion texnologiyalarni joriy qilish masalalari (Abduvohidov A.M. asarida keltirilgan). 2024.

6. Xurramov O.K. Turizm infotuzilmasini raqamlashtirishning tashkiliy mexanizmlari. BuxDU avtoreferati. 68-b.

7. Bahriddinova R. va boshq. O'zbekistonda turizmni raqamlashtirish istiqbollari // Ilmiy anjumanlar. 2024.

8. Tuxliyev I.S., Matyakubov U.R. Turizm iqtisodiyoti va raqamli transformatsiya. Toshkent, 2023. 150–170-b.

9. Egamberdiyev X.S. Raqamlashtirish sharoitida O'zbekiston turistik geoportal tizimi. CyberLeninka. 2023.

10. Zarikeyeva M. Qoraqalpog'iston va Xorazm turizmida raqamli infratuzilma. Neliti. 2025. 184-b.